
Hasani, Ataullah, Tarih-i Ferhengi İl-i Şahseven-i Bağdadi, İntişarat-ı İl-i Şahseven-i Bağdadi, Tahran, 1381, 365 Sayfa.

İbrahim KARACA¹

“Tarih-i Ferhengi İl-i Şahseven-i Bağdadi” adlı bu kitap, Şehit Beheşti Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyesi, Prof. Dr. Ataullah Hasanî tarafından Hicri Şemsi 1381 yılında (Miladi 2002), Tahran’da yayınlanmıştır. Kendisi de bir Şahseven olan yazar, bütün Şahseven yerleşkelerinde saha çalışması yapmış ve bu yerlerden elde ettiği sözlü kültür ürünlerinden derlemeler yapmıştır. Kitapta derlenen kısımlar, Şahsevenlerin konuştuğu Türkçe, sözlü kültür ürünlerinin açıklamaları da Farsça olarak kaleme alınmıştır. Derlenen kısımların hem Latin hem de Arap alfabesi ile karşılıkları verilmiştir. Kitapta indeks ve sözlük bulunmaktadır. Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, “Şahsevenlerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Hayatlarında Şiir” (Hasani:1381,s.1-136) başlığını taşımaktadır. İkinci bölüm ise, “Şahsevenlerin Sosyal, Ekonomik Ve Kültürel Hayatlarında Atasözleri ve Hikmetler” (Hasani:1381,s.139-232) başlığını taşımaktadır.

Şahsevenler, günümüzde İran’da bulunan mevcut Türk nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Erdebil’den Kum’a kadar, İran’ın kuzeybatı bölgelerinde yaşamaktadırlar. Şahseven kelimesinin anlamı, esas itibariyle ‘Şah’ın dostları’ manasına gelmektedir. Şahseven topluluğu, birçok Türk aşiretinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Şahsevenlerin ortaya çıkması, oluşumları ve yapıları hakkında farklı iddialar olsa da, neredeyse tamamına yakını Türkçe konuşmaktadırlar. Hasani tarafından hazırlanan bu çalışma, Şahsevenler’in kendilerine has kültür hayatlarında yer alan sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmesi ile ortaya çıkmıştır.

“Şahsevenlerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Hayatlarında Şiir” adlı birinci bölümde, Aşk ve Gençlik, Âşık Olunanın Benzerliği, Güzelliğin İşaretleri, Kavuşma, Evlilik, Evlilik Tercihi, Düğün, Din, Göç Mekânları, Kışlaklar, vb. konu ve başlıklarda Şahsevenlerin kullandıkları

---

¹ Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Araştırma Görevlisi. E-Mail, ibrahimkaraca@erciyes.edu.tr.

Türkçe ile şiirler bulunmaktadır. Ayrıca; “Destan-ı Masum ve Efruz”, “Destanı Seydi ve Peri Hanım”, “Destan-ı Şah İsmail ve Gülzar Hanım”, “Destan-ı Tahir Mirza ve Zöhre Hanım”, “Destan-ı Behram ve Gül Endam” gibi hikâyeler de Farsça açıklamaları ile beraber Türkçe nazım şekilleri ile yer almaktadır. Bu çalışmada, şiirlerin çoğunun Farsça açıklamaları da yer almaktadır. Örneğin kitabın 3. sayfasında yer alan “Âşık ve Gençlik “ başlığı altında yer alan bir şiir şöyledir;

Güzele gözüm kurban,
Koyunum kuzum kurban,
Bir dedem bir de nenem,
Bir de men özüm kurban.

کوزه له گوزوم قوربان
قویونوم قوزوم قوربان
بیر ده ده م بیر ده نه نه م
بیر ده من اوزوم قوربان

چشم به فدای زیبا رو گوسفند و براهم به فدای زیبارو هم پدرم و هم مادرم و هم خودم به فدای زیبارو.

(Hasani:1381, s.3)

Kitabın ikinci bölümü “Şahsevenlerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Hayatlarında Atasözleri ve Hikmetler” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında aile hayatından komşuluk ilişkilerine kadar çeşitli konularda derlenen atasözleri yer almaktadır. Birinci bölümde olduğu gibi Latin harflerle transkripsiyonlu Türkçe metin, karşısında ise Arap harfleriyle yazılı Türkçe metin ve Farsça açıklamalar yer almaktadır. Bu bölümde yer alan “aile” başlıklı kısımda, aile ile ilgili şu örnek verilmektedir:

Atınan arvad şansa geli.

آتینان آرواد شانساه گه لی .

اسب و زن به شانس بستگی دارد. یعنی زن و اسب خوب نصیب همه کس نمی شود و این بستگی کامل با شانس مردی دارد که ازدواج می کند یا اسب می خرد.

(Hasani:1381,s.141)

Yine aynı şekilde başka bir örnekte, çalışma ve iş hayatı ile ilgili olarak yer alan bölümde şu örnek vardır;

Eşşeg palçığa batannan sura yol gösteren çox olu.

اششه گ پالچیغا باتاننان سورا یول گوسسه ره ن چوخ اولو.

پس از آن که خر در گل فرورفت راهنما بسیار می شود. یعنی اگر راهنما هستی و راه را از چاه تشخیص می دهی قبل از آن که کسی گرفتار شود راهنمایی اش کن نه همچون کسی که می گذارد خر دیگری به گل فرومی رود آنگاه می آید و می گوید اگر از آن طرفتر می رفتی خرت در گل فرو نمی رفت و دچار چنین مشکلی نمی شدن.

(Hasani:1381, s.227)

Yazar, kitabın ön sözünde bu çalışmanın imkânlarının sınırlı olduğunu belirterek, benzer çalışmaların; Türkiye, Irak ve Suriye’de bulunan Türk topluluklarında da yapıldığı takdirde ortak kültür öğelerinin fark edileceğini söylemektedir. Bu amaçla Ön Asya’da bulunan Türk kültür coğrafyası açısından bu eser ve benzer çalışmalar, Türk kültür varlığını ortaya çıkarması bakımından önem arz etmektedir.